

การประยุกต์หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการบริหารงานตามแนวพุทธธรรม
เพื่อความยั่งยืนแห่งพระพุทธศาสนา

**The Application of modern Management and The principles of Buddha-
Dhamma for Sustainability of the Buddhism**

พระครูวิโชติสิกขกิจ, ดร. (ณรงค์ เต็นประเสริฐ)*

Phrakhruvichotsikkhacij, Dr. (Narong Denprasert)

บทคัดย่อ

การบริหารงานสมัยใหม่ที่ประยุกต์เข้ากับหลักพุทธธรรมนั้น เป็นการบริหารงานที่สัมพันธ์กับการครองตน การครองคน และการครองงาน ด้วยเหตุนี้ การบริหารงานสมัยใหม่จึงประกอบไปด้วยหลักธรรม ๓ ประการ ได้แก่ หลักสัพบุรีธรรม หลักสังฆวัตตธรรม และหลักอิทธิบาทธรรม หากผู้นำองค์กรใช้การบริหารงานสมัยใหม่ที่ประยุกต์เข้ากับหลักพุทธธรรมแล้ว ผู้นำองค์กรนั้นก็จะเป็นที่รักใคร่ของคนในองค์กร เพราะทำให้คนในองค์กรอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข องค์กรมีการพัฒนาที่ยั่งยืนและนำพาองค์กรไปสู่จุดมุ่งหมายได้ตามวัตถุประสงค์ การปฏิบัติเช่นนี้นอกจากจะเป็นการบริหารงานที่ดีแล้วยังเป็นการสร้างความยั่งยืนแก่พระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งด้วย

คำสำคัญ : หลักการบริหารงานสมัยใหม่, หลักการบริหารงานตามแนวพุทธธรรม, ความยั่งยืนแห่งพระพุทธศาสนา

Abstract

The Modern administration applied to principles of Buddha-Dhamma is the administration related to self-managing, people-managing and task-managing. Therefore, modern administration comprises of Sappurisadhamma 7, Sangahavatthu 4 and Iddhipada 4. If the leader of organizations handles modern administration applied to principles of Buddha-Dhamma, he or she will be loved by the people in the organization due to they can live together happily, the organization is sustainable and accomplish the organization's objectives. In addition to the well administration, it is also create the sustainability of the Buddhism.

Keywords : Modern Management, Principles of Buddha-Dhamma, Sustainability of Buddhism

*

อาจารย์ประจำหลักสูตรการจัดการเชิงพุทธ หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ วัดพุกกะวันโชติการาม อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร

เกริ่นนำ

การบริหารองค์กรสมัยใหม่เป็นการนำเทคโนโลยีด้านสารสนเทศเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรทั้งในส่วนบริหารจัดการ และปฏิบัติการ การใช้สารสนเทศเพื่อลดขั้นตอนฟุ่มเฟือยในองค์กร ปัจจุบันสิ่งแวดล้อมทางธุรกิจ ระบบการจัดการ และเทคโนโลยี เป็นปัจจัยที่มีความต้องการในการขับเคลื่อนธุรกิจให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในเชิงการแข่งขัน ในปัจจุบันการบริหารงานหรือการจัดการองค์กรมีความจำเป็นต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยม หรือบริโภคนิยมที่แสวงหากำไร และมีการแข่งขันสูง เพื่อให้เหนือกว่าคู่แข่งทั้งในเชิงบริหารงานและการพัฒนาองค์กร ให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร^๑ จึงมีหลักการบริหารสมัยใหม่เข้ามาเป็นกลยุทธ์หรือหลักการในการบริหารจัดการ ผสมผสานหลักการในทางพระพุทธศาสนาและประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารจัดการ นักวิชาการทางตะวันตกได้ให้ความสนใจศึกษาหลักการทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสตร์แห่งการบริหารจัดการที่ยั่งยืน การนำหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เข้ามาประกอบหรือบูรณาการให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบันถือว่าเป็นแนวทางใหม่ หรือเข้าสู่มิติใหม่ของการบริหารงาน ที่ยั่งยืนมีความมั่นคง และสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคลหรือสังคมรวมทั้งสร้างประสิทธิภาพประสิทธิผลต่อการบริหารงานอีกด้วย^๒

บทความเรื่องนี้ผู้เขียนต้องการนำเสนอศาสตร์ในการบริหารจัดการมิติใหม่ ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงหลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์ ในเชิงเปรียบเทียบว่าบูรณาการร่วมกันได้ และเป็นแนวทางที่มีความสอดคล้องกัน หากผู้บริหารนำหลักการบริหารไปใช้ในการบริหารงานในองค์กร ก็ถือว่าเป็นแนวทางใหม่หรือเข้าสู่มิติของการบริหารงานที่ยั่งยืน มีความมั่นคง และสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคล ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างชาญฉลาด รวมทั้งสร้างประสิทธิภาพประสิทธิผล ต่อการบริหารงาน รวมทั้งจะเป็นหลักการของนักบริหารในการบริหารจัดการองค์กรของตนได้อย่างมีระบบ โดยที่ยังมีคุณธรรมจริยธรรมมาประกอบในการพิจารณาบริหารจัดการด้วยและอีกทั้งยังเป็นการสร้างความยั่งยืนแก่พระพุทธศาสนา ช่วยรักษาพระพุทธศาสนาที่ดีที่สุดและเป็นการสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่คู่สังคมไทยสืบไป

^๑ กนก แสนประเสริฐ, หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.onab.go.th/articles/>, [19 กรกฎาคม 2560].

^๒ จำรัส จันทร์แสงศรี อ่างใน ธิติวุฒิ หมั่นมี, หลักพุทธธรรมกับการบริหารในยุคโลกาภิวัตน์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/582135>, [19 กรกฎาคม 2560].

หลักการบริหารงานสมัยใหม่

ผู้บริหารไม่ว่าจะอยู่ในระดับใดหรืออยู่ในองค์การใดก็ตามทำหน้าที่ในการจัดการ ๔ อย่างคือการวางแผน (planning) การจัดองค์การ (organizing) การโน้มนำ (leading/influencing) และการควบคุม (controlling) องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ ประกอบไปด้วย เงิน (money) วัสดุดิบ (materials) เครื่องจักรหรืออุปกรณ์ (machine or equipment) และแรงงาน หรือคน (man) ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาระบบการบริหารงาน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงขององค์กรตามโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันสูง จึงมีการสร้างระบบการบริหารงานที่เน้นคนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารงานสมัยใหม่ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายยิ่งขึ้น จึงได้มีแนวความคิดในการบริหารคนหรือทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรของตน เพื่อความสำเร็จขององค์กร โดยให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนการบริหารงานขององค์กร มีการปรับตัวเพื่อแสวงหาแนวทางในการบริหารจัดการองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะการพยายามให้เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น การให้อำนาจ การเข้าไปเกี่ยวข้อง การทำงานเป็นทีมทั้งหมดจะต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กัน โดยผ่านกระบวนการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ มีนักวิชาการ ชื่อ Luther Gulicks และคณะได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารที่เรียกว่า “POSDCORB” ไว้ ๗ ประการ คือ^๓

๑. การวางแผนงาน (Planing) หมายถึง องค์กรควรที่จะกำหนดแผนงานกิจการ เพื่อให้หมู่สมาชิก หรือบุคลากรในองค์กรมีทิศทางในการปฏิบัติงานหรือทำงานร่วมกันอย่างกลมกลืนไปในทางเดียวกัน

๒. การจัดองค์การ (Organizing) คือ การจัดการโครงสร้างองค์กรให้มีสายบังคับบัญชา ที่คล้องตัว การเชื่อมสายบังคับบัญชาให้แน่นแฟ้น และมีความจงรักภักดีต่อองค์กรเพื่อสนับสนุนนโยบายของผู้บริหารในระดับสูงเป็นอย่างดี

๓. การบริหารงานบุคคล (Staffing) การส่งเสริมและพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กร

๔. การวินิจฉัยสั่งการ (Directing) องค์กรต้องมีการวินิจฉัยสั่งการที่รวดเร็วแม่นยำ รวมทั้งข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจของผู้บริหารองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร

^๓ Luther Gulick and Lyndall Urwick., *Papers on the Science of Administration*, New York : Institute of Public Administration, 1937.

๕. การประสานงาน (Co – ordinating) เป็นการประสานงานในเชิงระบบในองค์กร หรือนอกระบบนอกองค์กร เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินกิจการอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์กร เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ทั้งในองค์กรและ นอกองค์กร

๖. การเสนอรายงาน (Reporting) องค์กรจะต้องมีการตรวจสอบข้อมูลผลการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การรายงานข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ และเป็นข้อมูลที่เป็นมาตรฐาน เทียบตรง มีมาตรฐานวัด รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุนข้อมูลจะทำให้การบริหารองค์กรได้อย่างแม่นยำ รวดเร็วต่อผู้บริหาร

๗. การจัดทำงบประมาณ (Budgeting) องค์กรควรจัดทำระบบบัญชี และงบประมาณเป็นแบบมาตรฐาน ซึ่งสามารถตรวจสอบระบบบัญชี (Balance Sheet) ได้อย่างมีระบบในการบริหารงานองค์กร

ทักษะทางการจัดการของผู้บริหารที่ดี ๔ ประการ

ทักษะทางการจัดการของผู้บริหารที่ดี ๔ ประการ ได้แก่^๔

๑. Knowledge in Management ทักษะของการมีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในศาสตร์ด้านการบริหารจัดการต่างๆ ด้านการจัดการทุกด้าน ทักษะในการบริหารทรัพยากร ทุน วัตถุดิบ สินค้า รวมถึงเทคนิคการแก้ไขปัญหาและขึ้นเชิงด้านกลยุทธ์

๒. Conceptual Thinking ทักษะทางการคิดเชิงระบบ ด้านการคิดเชิงวิเคราะห์, เชิงวิพากษ์ และเชิงสังเคราะห์ คือการขยายมุมมองให้กว้าง เข้าใจแก่นแท้ของปัญหาหรืออุปสรรคแล้ว ค้นหาวิธีแก้อย่างเป็นระบบและให้ตรงจุดของปัญหา

๓. Social or Human Skills ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยทั่วไปผู้บริหารมักจะมีพื้นฐานด้านการบริหารคนหม่มากอยู่แล้ว ในคนแต่ละคนมีความชำนาญ ความสามารถ ความรู้ ทักษะคติดที่แตกต่างกัน ทักษะของภาวะผู้นำ (Leadership Skills) และความรู้ทางด้านจิตวิทยา (Knowledge of Psychology) เป็นส่วนหนึ่งของ Human Skills การให้เกียรติกับคนทำงานทุกระดับ, การเอาใจใส่ในความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงาน, การเน้นการทำงานเป็นทีม และการสร้างความยุติธรรมและเสมอภาคในองค์กร ก็เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างมากเช่นกัน

๔. Executive Skills หรือทักษะในการจัดการงานให้สำเร็จ ทักษะทางด้านนี้มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ ๒ ส่วนที่สำคัญ คือ

^๔ วิกิตำรา, *การจัดการสมัยใหม่*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikibooks.org/wiki/การจัดการสมัยใหม่> ที่มา: รามสุขยอดแนวความคิดการจัดการสมัยใหม่ ผู้เขียน Stuart Crainer ผู้แปล : ชัจจ์ชันทน์ ธรรมจินดา (ISBN: 9789742126575)

ส่วนที่ ๑ คือ ส่วนของตัวบุคคลเช่น ความมุ่งมั่นที่จะทำให้สำเร็จ (Determination), การมองโลกในแง่บวก (Positive Thinking), การมีความชอบและสนใจในงานที่ทำอย่างจริงจัง (Passion), และความทุ่มเทเอาใจใส่ในทุกกระบวนการทำงาน (Devotion)

ส่วนที่ ๒ คือ การมุ่งสร้างสมดุลระหว่างความพึงพอใจของคนทำงานกับผลของงาน, การมุ่งไปที่การสร้างและปรับปรุงวัฒนธรรมองค์กรที่เหมาะสมกับเป้าหมายของการทำงาน, การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ, การคัดเลือกพัฒนาและรักษาบุคลากรที่มีคุณธรรมและคุณภาพ, การประชุมที่มีส่วนร่วมและมีประสิทธิผลและสุดท้ายการมีระบบการให้การยอมรับ, การตอบแทนและการจูงใจที่ดี ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นจุดเล็กๆที่จะเชื่อมประสานให้กระบวนการบริหารจัดการหลักอื่นๆ เช่น การวางแผน, การงบประมาณ, การอำนวยความสะดวก, การปฏิบัติงาน, การควบคุม และการติดตามงานนั้นสำเร็จและเป็นไปได้ด้วยดี

สรุปได้ว่า หลักการบริหารงานสมัยใหม่ การบริหารคนหมู่มากเรื่องของบุคคลนั้นมีรายละเอียดปลีกย่อยลึกลงไปเพราะในคนแต่ละคนมีความชำนาญ ความสามารถ ความรู้ ทักษะคิดที่แตกต่างกัน ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นทักษะที่ผู้บริหารต้องแตกฉานรวมทั้งทักษะของภาวะ และความรู้ทางด้านจิตวิทยา จำเป็นต้องอาศัยวิทยาการด้านการจัดการบริหารเข้ามาสนับสนุนองค์กร เพื่อเสริมพลังการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ขององค์กรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมทั้งใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสนับสนุน ด้านฐานข้อมูล การสร้างบุคลากรในองค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีการตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ การสร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาคในองค์กร การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ มีการประสานประโยชน์ สร้างความร่วมมือ การกระจายอำนาจที่เหมาะสม จะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสมัยใหม่เพื่อนำองค์กรเข้าสู่โลกาภิวัตน์และความสำเร็จได้เปรียบในเชิงแข่งขันของระบบทุนนิยมในปัจจุบัน

หลักการบริหารงานตามแนวพุทธธรรม

หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์ เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่ามากกว่าสองพันห้าร้อยหกสิบปี ในยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคทุนนิยมในปัจจุบัน การบริหารจัดการสมัยใหม่ ต่างก็กลับมาทบทวนบทบาททางวิชาการในการบริหารจัดการสมัยใหม่ว่า ยังคงเป็นแนวทางเดียวหรือไม่ ที่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ จะต้องสนองต่อระบบทุนนิยมที่เน้นการแข่งขัน และสร้างผลกำไร หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรเพียงอย่างเดียว การบริหารจัดการสมัยใหม่ ยังขาดอะไรบ้างที่เป็นนามธรรมที่เกี่ยวกับมนุษย์ที่จะต้องอยู่ร่วมกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงและมีผลกระทบต่อสังคมและองค์กร หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่

กล่าวถึงการบริหารจัดการมีอยู่มากมาย เป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ยังทันสมัย อยู่จนถึงปัจจุบันและในอนาคต พุทธศาสนานั้นมีประโยชน์เกี่ยวกับนักบริหารอยู่ ๓ ด้านด้วยกัน คือ

ด้านที่หนึ่ง ช่วยเป็นหลักเกณฑ์ในการบริการจิต นั่นคือ ในการที่จะใช้จิตไปบริหารอะไรก็ ควรที่จะบริหารจิตของตนให้อยู่ในสภาวะที่พร้อมที่สุดเสียก่อน

ด้านที่สอง แสดงได้ว่าหลักทฤษฎีและเทคนิคในการบริหาร ไม่ว่าจะ เป็นของตะวันตกหรือ ตะวันออก ก็ล้วนแล้วแต่เป็นหัวข้อพุทธธรรมที่ได้แสดงไว้แล้วทั้งสิ้น นอกจากนี้ในการสำรวจ คุณสมบัติของหัวหน้าหรือผู้บังคับบัญชาที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร ก็พบว่าคุณสมบัติเหล่านั้นต่างก็ เป็นธรรมะที่อยู่ในพุทธศาสนาเช่นกัน มองในมุมกลับการนำพุทธธรรมที่จำแนกเป็นหมวดหมู่ อย่างเหมาะสมมาฝึกปฏิบัติย่อมจะเป็นประโยชน์แก่นักบริหารได้เป็นอย่างดี

ด้านที่สาม สังเกตดูจะเห็นว่า แนวโน้มในการบริหารยุคใหม่เริ่มมองการแข่งขันและการ บริหารที่เป็นธรรมและความสำเร็จที่ยั่งยืนมากกว่าผลประโยชน์ระยะสั้น และเริ่มมีหลักบริหารที่ ส่งเสริมแนวทางนี้ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการที่ดี ความโปร่งใส ผลประโยชน์ทับซ้อน เป็นต้น ซึ่งเป็นการวิ่งเข้าหาและสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมอย่างแท้จริง^๕

หลักพุทธธรรมเป็นแหล่งขุมทรัพย์ที่นักบริหารทั้งหลาย จะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ทั้งใน ด้านแยกแยะผิดถูกชั่วดี ในการพัฒนาอุปนิสัยทั้งตนเองและผู้ใกล้ชิดเกี่ยวข้อง ในเชิงอุปการธรรมคือ เป็นเครื่องช่วยในด้านต่าง ๆ เช่น การตัดสินใจ พลังในการทำงาน การครองใจคน ความสำเร็จ ของงาน และท้ายที่สุดยังเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิผลสูงยิ่งในการปลอบใจเมื่อพบความล้มเหลว และเตือนสติเมื่อประสบความสำเร็จพุทธศาสนาจะมีความทันสมัยและมีประโยชน์ที่มีหลักฐานเชิง ประจักษ์มากมาย แต่นักบริหารทั่วไปมักมองข้ามขุมทรัพย์เหล่านี้ ไม่ว่าจะด้วยความดูถูกดูแคลน ไม่ สนใจ ไม่รู้จริง ท้อถอย กลัวความลำบากหรือด้วยเหตุผลอื่น ๆ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าพุทธศาสนาสามารถ ให้ประโยชน์แก่นักบริหารยุคโลกาภิวัตน์ที่ปราศจากอคติได้เป็นอย่างมาก และถึงแม้ว่าจะต้องใช้ความ พยายามอยู่บ้างก่อนที่จะได้รับประโยชน์ แต่ก็ไม่ได้มากไปกว่าความพยายามที่ผู้บริหารพึงใช้เป็นปกติ อยู่แล้ว^๖

ในที่นี้ผู้เขียนจะขอยกตัวอย่างหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการครองตน ครองคน และครองงาน ในลักษณะการบูรณาการเพื่อการประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารงานสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสมและ เกิดประโยชน์สามารถนำไปใช้ได้ทันที ได้แก่

^๕ อนุมงคล ศิริเวทิน, *หลักศาสนากับการบริหารงานยุคโลกาภิวัตน์*, (กรุงเทพมหานคร : จงลักษณะการ พิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๑.

^๖ ธิติวุฒิ หมั่นมี, *หลักพุทธธรรมกับการบริหารในยุคโลกาภิวัตน์*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/582135>, [19 กรกฎาคม 2560].

๑. หลักสัปปริสธรรม : หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับหลักการบริหารด้านการครองตน

หลักสัปปริสธรรม ๗ ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในสัปปริสสูตร^๗ อันเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์เพียงหลักธรรมหนึ่ง เพื่อประกอบการพิจารณาว่า หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์ได้มุ่งหวังกำไร หรือการแข่งขัน เพียงอย่างเดียว แต่ได้บรรจุหลักการที่สร้างความยั่งยืน การไม่เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ มีความเมตตาต่อกัน และรู้เท่าทันโลก โดยมีได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ หรือระบบทุนนิยมในปัจจุบัน แต่ให้ยึดหลักการอยู่ร่วมกันและรู้เท่าทันโลก หลักสัปปริสธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ มี ๗ ประการ คือ

๑. อัมมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ รู้ความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมชาติ การบริหารจัดการในองค์กร ผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล

๒. อัตถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักผล หรือความมุ่งหมาย รู้จักผลที่เกิดขึ้น สืบเนื่องจากการกระทำตามหลักการบริหารงานองค์กรให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ และรู้ถึงประโยชน์ของ องค์กร ที่นำไปสู่ความมั่นคง และไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อองค์กร การมีแผนงานที่ดี การวางแผนที่วิเคราะห์ผลกระทบด้านต่าง ๆ

๓. อัตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน คือ รู้จักเราว่าเรานั้นมีความรู้ความสามารถ และคุณธรรมเป็นอย่างไร และทำไฉน แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้จักที่จะปรับปรุงต่อไป ในที่นี้หมายถึง รู้จักองค์กรที่เราบริหารเป็นอย่างดีว่ามีจุดด้อย จุดแข็งอย่างไร มีขีดความสามารถอย่างไร และรู้จักการปรับปรุงองค์กรให้ทันต่อเหตุการณ์ที่มีผลกระทบ รวมทั้งการบริหาร ความแตกต่างที่จะทำให้องค์กรเป็นเลิศ มีประสิทธิภาพ และมั่นคงถาวร

๔. มัตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ ความพอดีในการจ่ายโภคทรัพย์ ในที่นี้หมายถึงการบริหารการเงิน หรือ การขยายกิจการต้องพิจารณาให้รู้จักประมาณในความเพียงพอขององค์กร ชีตความสามารถขององค์กร ชีตความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร รวมทั้งการแข่งขันที่รอบคอบและรู้จักประมาณขีดความสามารถขององค์กร

๕. กาลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้กาลเวลา อันเหมาะสม และระยะเวลาในการประกอบกิจ ในที่นี้หมายถึง การบริหารจัดการ จะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสม การสร้างโอกาสขององค์กรจะต้องพิจารณา ถึงสถานการณ์ในเวลานั้น ๆ ว่า ควรจะดำเนินการอย่างไร อะไรควรงด อะไรควรกระทำ เวลาใดควรขยายกิจการ หรือช่วงเวลาใดที่จะบริหารองค์กรให้ประสบผลสำเร็จต่อองค์กรมากที่สุด

^๗ ที.ปา.(ไทย),๑๑/๓๓๑/๒๖๔; ๔๓๘/๓๑๒; ในพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๔๖

๖. ปรีชาญาณตา ความเป็นผู้รู้จัก ชุมชน คือ รู้กริยาที่จะประพุดติดต่อชุมชนนั้น ว่าควร จะดำเนินการอย่างไร การบริหารจัดการ จำเป็นต้อง ปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นพันธมิตร และคู่แข่ง การสร้างสรรค์ หรือ การประสานงานกับชุมชน หรือกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อองค์กร ก็คือเข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา เป็นการบริหารจัดการที่สร้างความสัมพันธ์ด้วยเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อ ชุมชน หรือสาธารณชน จะเป็นภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร

๗. บุคคลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล คือ รู้จักความแตกต่างของบุคคลว่าโดย อัจฉริยะความสามารถ และคุณธรรม ตลอดจนรู้ในความสามารถของบุคคล และใช้มอบงานที่ เหมาะสมให้การบริหารจัดการในการรู้บุคคล เปรียบเสมือนการพัฒนาและบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ จะต้องมีการพัฒนา และบริหารบุคคลในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถ และรักดีต่อองค์กร มีความ สามัคคี สร้างความเป็นธรรม และเสมอภาคให้แก่บุคลากรในองค์กร รวมถึงการทำงานเป็นหมู่คณะ การติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ด้วยความเป็นมิตรไมตรี รวมทั้งมีความจริงใจต่อกัน

จากสาระของสัปบุริสธรรมข้างต้น จะเห็นว่า พระพุทธศาสนาสอนอธิบายความสัมพันธ์ของการ บริหารจัดการเกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่า การ อาศัยซึ่งกันและกัน การพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล รู้จักโลก รู้จักธรรมชาติ สำหรับในส่วนของ หลักการบริหารสมัยใหม่จะเน้นเทคนิคและวิธีการ โดยแสวงหากำไร และการแข่งขันในองค์กรบรรลุ สู่เป้าหมาย ตามแบบของทุนนิยม แต่หากผู้บริหารจะนำหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เข้ามา ประกอบหรือบูรณาการให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบัน ก็ถือว่าเป็นแนวทางใหม่ หรือเข้าสู่มิติของ การบริหารงาน ที่ยั่งยืน มีความมั่นคง และสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคล หรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับ องค์กรอย่างชาญฉลาด รวมทั้งสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืน และ มั่นคง รวมทั้งจะเป็นหลักการของนักบริหารในการบริหารจัดการองค์กรของตนอย่างมีระบบ โดยที่ยัง มีคุณธรรมมาประกอบในการพิจารณาบริหารจัดการด้วยอีกด้วย

๒. สังคหวัตถุธรรม : หลักพุทธธรรม ที่สอดคล้องกับหลักการบริหารด้านการครองคน

สังคหวัตถุ แปลว่า วิธีสงเคราะห์ หมายถึง วิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจคนอื่นให้สนิทแนบ ยิ่งขึ้น เป็นนเทคนิควิธีทำให้คนรัก หรือมนต์ผูกใจคน ประกอบด้วยหลัก ๔ ประการ ดังนี้^๘

๑. ทาน คือ การให้ ได้แก่ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันช่วยเหลือกัน ด้วยสิ่งของ การให้ทานให้เพื่อขจัดกิเลส ขจัดความโลภหรือความตระหนี่ เป็นการชำระจิตใจให้ สะอาด ยกกระดับจิตใจให้สูงขึ้น และการให้เพื่อสงเคราะห์หรือเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจคนอื่น คุณธรรมข้อ นี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว

^๘ อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๕๐-๕๑, ดูรายละเอียดในพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรม พุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔๒.

๒. ปิยวาจา ได้แก่ การพูดคำสุภาพ อ่อนหวาน เพื่อให้เกิดความสมานสามัคคี ปิยวาจาทำได้ง่าย เพราะวาจานั้นมีในตัวเรา เพียงเรามีสติ มีเมตตาในใจก็สามารถพูดออกมาได้ คำพูดมีอยู่ ๒ ประเภท ได้แก่ (๑) คำพูดที่พูดออกไปแล้วคนฟังเกลียด เช่น คำหยาบ คำด่า คำประชด คำกระทบกระเทียบ คำแดกดัน คำสบถ เป็นต้น คำพูดเหล่านี้เรียกว่า "อัปปิยวาจา"

(๒) คำพูดที่พูดออกไปแล้วทำให้คนฟังรัก เช่น คำอ่อนหวาน คำชมเชยจากใจจริง คำพูดที่ชวนให้เกิดความสมัครสมานไมตรี เป็นต้น

๓. อัถถจริยา หมายถึง การบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกันบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ หลักธรรมข้อนี้มุ่งสอนให้คนพัฒนาตน ๒ ด้าน คือ

๑) การทำตนให้เป็นประโยชน์ หมายถึง ทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ อย่างคำพังเพยที่ว่า "อยู่บ้านท่านอย่างนึ่งดูตาย บั้นวัวบั้นควายให้ลูกท่านเล่น" หรือ "อยู่ก็ให้เขาไว้ใจไปก็ให้เขาคิดถึง" คนที่ไม่นึ่งดูตายมีอะไรพอจะช่วยเหลือคนอื่นและสังคมได้ก็เอาใจใส่ชวนชวายเป็นช่วยเหลือตามสติกำลัง ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า "คนทำหมู่คณะให้ดังงาม" อยู่ที่ไหนก็สร้างความสำเร็จที่นั่นและทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์

๒) การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ อาจทำได้หลายวิธี เช่น การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนเจริญด้วยความรู้ ความสามารถ เป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์เป็นนักเรียนที่ดีของสถานศึกษา เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและศาสนา

๔. สมานัตตตา การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย หมายถึง การวางตนได้เหมาะสม มีความหมาย ๒ ประการ คือ

(๑) วางตนได้เหมาะสมกับฐานะที่ตนมีอยู่ในสังคม เช่น เป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นบิดามารดา เป็นครูอาจารย์ เป็นเพื่อนบ้าน เป็นต้น ตนอยู่ในฐานะอะไรก็วางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่เป็นอยู่ และทำได้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย

(๒) ปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ให้ความเสมอภาค ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ปัญหา และร่วมแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์ของสังคม คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยม และไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย

สรุปได้ว่า สังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมที่อำนวยประโยชน์ที่มองเห็นได้เป็นรูปธรรม คือ ช่วยให้คุณคลาดรตนอยู่ได้ในสังคมด้วยความสุข เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ สมานไมตรีระหว่างกัน เป็นเครื่องส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ให้มีความเคารพนับถือกันตามสมควรแก่ฐานะ เป็นเครื่องประสานองค์ประกอบต่างๆ ของสังคมให้คงรูปอยู่และดำเนินไปได้ด้วยดี ช่วยส่งเสริมศีลธรรม และป้องกันความประพฤติเสื่อมเสีย

๓. หลักอิทธิบาท ๔ : หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับหลักการบริหารด้านการครองงาน

อิทธิบาท ๔^๙ เป็นแนวทางการทำงาน การเรียนให้ประสบความสำเร็จดังที่พระพุทธองค์ได้ทรงสวดไว้อย่างแยบยลคล้าย อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ด้วยว่ามันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง ๔ ข้อ จึงจะทำให้เราประสบผลสำเร็จในชีวิตและการงานได้ตามความมุ่งหวัง ผู้เขียนขออธิบายดังต่อไปนี้

ฉันทะ คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ ใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ จึงจะเกิดผลจริงตามควร

วิริยะ คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น ถ้าหากกระทำก็จะทำจนเชี่ยวชาญจนเป็นผู้รู้ คำว่า "วิริยะ" หมายถึงความเพียรพยายามอย่างสูงที่จะทำตามฉันทะหรือศรัทธาของตนเอง วิริยะนี้มาคู่กับความอดทนอดกลั้น เป็นความรู้สึกไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวนำจิตใจและเตือนใจ ความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและใจงาม

จิตตะ คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบตามคำนี้ยิ่งใหญ่มากปัจจุบัน สังคมซับซ้อน มีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่ละคนมีภาระหน้าที่ที่ต้องทำมากมาย ไม่รู้จะทำอะไรก่อนไม่สามารถมีจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นาน ผลคือ ทำอะไรก็ไม่ดีสักอย่างทำผิดๆถูกๆอยู่อย่างนั้น ความรอบคอบนอกจากจะดำรงอยู่คู่กับความรอบรู้แล้ว ยังต้องอาศัยความดีงามเป็นเครื่องเตือนสติด้วย

วิมังสา คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา อันเกิดจาก การมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจารณ์ญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนกระบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิดสิ่งได้ทำผ่านมาว่าเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเองและเป็นเรื่องที่ร่วมคิดร่วมทำกับคนอื่น เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาผู้เขียนจึงสรุปได้ว่า "อิทธิบาท ๔" การเดินทางไปในสู่ความสำเร็จในชีวิตและการงานประโยชน์ของอิทธิบาท ๔ ฉันทะ ทำให้เป็นผู้มีความพอใจ และมีใจรักต่องาน ทำให้เกิดความรู้สึกเต็มใจในการทำงาน เกิดการทำงานด้วยความสุข ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายง่าย ไม่เกิดอาการท้อแท้ ช่วยให้งานดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง และเกิดการสร้างสรรค์ในงาน วิริยะ ทำให้เป็นคนมุ่งมั่นเพียรและขยันในการทำงาน ไม่มีความเกียจคร้าน มุ่งมั่นที่จะทำงานให้เสร็จ จิตตะ ทำให้เป็นคนมีความมุ่งมั่น และจดจ่อกับงานที่ทำ จิตมีความแน่วแน่ และมั่นคงต่อปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ช่วยให้งานดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องตามกระบวนการ ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ วิมังสา ทำให้เป็นผู้

^๙ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๓๑/๒๓๓, พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๔๖ http://www.84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=213.

ที่รู้จักคิด วิเคราะห์ในงาน ช่วยทำให้ทราบและเข้าใจในกระบวนการของงาน และหากเกิดปัญหาที่ ย่อมเกิดแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างง่ายดาย งานไม่ผิดพลาด และทำงานตามกรอบที่วางไว้ให้ ประสบความสำเร็จ หากทำได้ตามกระบวนการความ ๔ ประการแล้ว สังคม ความรู้ ชุมชนความรู้ และ ปัจเจกชนความรู้ จะทำให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การประยุกต์หลักการบริหารงานสมัยใหม่และหลักพุทธธรรมเพื่อความยั่งยืนแห่ง

พระพุทธศาสนา

การบริหารงานของผู้บริหารนั้นหากมีการผสมผสานหลักการทางทฤษฎีต่างๆ ของการบริหาร เข้ากับหลักคำสอนของศาสนาแล้ว จะทำให้เสริมสร้างทักษะการบริหารงานได้ดีและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะในทางพุทธศาสนานั้นสอนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งการนำมาประยุกต์ใช้กับการ บริหารงานจะเกิดความนุ่มนวลและเกิดความยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ที่เหมาะสมได้ พุทธธรรมเป็น หลักพื้นฐานของชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตไทย เป็นหลักเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีสัมมาทิฐิเพื่อ สันติสุขของคนในสังคม

พระพุทธศาสนาอธิบายความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่า การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การพิจารณาด้วยเหตุและ ผล รู้จักโลก รู้จักธรรมชาติ สำหรับในส่วนของหลักการบริหารสมัยใหม่จะเน้นเทคนิคและวิธีการ โดย แสวงหากำไรและการแข่งขันให้องค์กรบรรลุสู่เป้าหมาย ตามแบบของทุนนิยม แต่หากผู้บริหารจะนำ หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เข้ามาประกอบ หรือบูรณาการให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบัน ก็ ถือว่าเป็นแนวทางใหม่ หรือเข้าสู่มิติของการบริหารงาน ที่ยั่งยืน มีความมั่นคง และสร้างความเป็น ธรรมต่อบุคคล รวมทั้งสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิผลต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืนและมั่นคง รวมทั้ง จะเป็นหลักการของนักบริหารในการบริหารจัดการองค์กรของตนอย่างมีระบบ โดยที่ยังมีคุณธรรมมา ประกอบในการพิจารณาบริหารจัดการด้วย ผู้ที่นำธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตอย่างสม่ำเสมอเห็น คุณค่าของพระพุทธศาสนา ประโยชน์คือจะทำให้รักษาพระพุทธศาสนาอยู่คู่กับสังคม พระพุทธศาสนาจะอยู่รอดในสังคมใด ก็ต้องปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงในสังคมนั้น^{๑๐} ซึ่ง ผู้เขียนจะนำเสนอในลักษณะการประยุกต์ใช้หลักธรรมกับหลักการบริหารสมัยใหม่ว่าสามารถบูรณา การรวมเข้ากันและมีความสอดคล้องกันได้ ดังนี้

^{๑๐} พระธรรมโกศาจารย์, วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่,(กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓),หน้า ๕๙.

๑. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม สัปปริสธรรม ๗ กับหลักการบริหารสมัยใหม่

คำว่า สัปปริสธรรม แปลว่า ธรรมของสัตบุรุษธรรม ที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติของคนดี คำว่า สัตบุรุษ หมายถึง คนที่มีความประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ คือมีพฤติกรรมถูกต้องตามทำนองคลองธรรมหรือเรียบบร้อยดีไม่มีโทษ เป็นผู้มีจิตสงบระงับจากบาปอกุศลธรรม ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนในที่นี้มีกุศลธรรม ๗ ประการเป็นเครื่องพิสูจน์ให้ทราบได้ชัดว่า เมื่อมีประจำในจิตสันดานของบุคคลใด บุคคลนั้นไม่ว่าจะเป็นสตรีหรือบุรุษ ย่อมได้รับการขนานชื่อว่า สัตบุรุษ^{๑๑}

การประยุกต์ใช้หลักธรรม ดังกล่าวต่อไปนี้ เป็นหลักที่บุคคลที่เป็นผู้นำ ต้องมีหลักธรรม ๗ ประการ ใช้ในการครองตน ได้อย่างสมดุลง ซึ่งในปัจจุบันการปฏิบัติงานของผู้นำหรือผู้บริหาร ควรรู้อะไรทั้ง ๗ ด้าน ตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ที่ทำให้พร้อมที่จะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ โดยคุณสมบัติในตัวผู้นำหรือผู้บริหารมี ๗ ประการ คือ

๑) ธัมมัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้หลักการ กล่าวคือ เมื่อดำรงตำแหน่งมีฐานะในงานใดก็ตาม ต้องรู้หลักการรู้งาน รู้หน้าที่ รู้กฎเกณฑ์ ระเบียบการปฏิบัติที่ถูกต้อง เมื่อรู้แล้วจะต้องตั้งตนให้อยู่ในหลักการให้ได้

๒) อัถถัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักผล รู้จุดหมาย ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ย่อมมีความแน่วแน่ ความเข้าใจในการบริหารคนและบริหารงานให้มีความสอดคล้องกันงานก็จะประสบความสำเร็จ ตรงตามจุดมุ่งหมายไม่ยอกนัก

๓) อัถตัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักตน กล่าวคือ ต้องรู้เสมอว่าตนคือใคร มีตำแหน่งหน้าที่อย่างไร อยู่ในสถานะใด มีความรับผิดชอบมากน้อยแค่ไหน ตลอดจนจนถึงมีคุณสมบัติถึงซึ่งความพร้อม มีความถนัด มีสติปัญญา มีความสามารถอย่างไร อีกทั้งต้องพัฒนาตนเองให้มีความสามารถ มีทักษะการบริหารงานให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

๔) มัตตัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักพอประมาณ รู้จักความพอดี ซึ่งหมายความว่า ต้องมีขอบเขตอำนาจ ความเหมาะสมที่จะบริหารจัดการเรื่องต่างๆ ตามภาระกิจที่ได้รับมอบหมายตามตำแหน่ง ทำแค่ไหนจึงจะให้เกิดความพอดี ได้สัดส่วน เกิดความสมดุลย์ ซึ่งความพอดีจะก่อให้เกิดความสำเร็จอย่างแท้จริง

^{๑๑} แก้ว ชิตตะขบ, **พุทธธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ**, นิตยสารธรรมลีลา ฉบับที่ ๑๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๔
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, แหล่งที่มา:

<http://www.manager.co.th/Dhamma/ViewNews.aspx?NewsID=9540000125558>, [17กรกฎาคม 2560].

๕) กาลัญญุตตา คือ ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา ซึ่งหมายความว่า ผู้ที่เป็นผู้นำ หรือผู้บริหาร ต้องรู้ลำดับความสำคัญของงาน ระยะเวลาจังหวะ ปริมาณและห้วงเวลาที่เหมาะสม ต้องรู้จักวางแผนให้สอดคล้องกับปัจจัย องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องได้อย่าง สอดคล้องกลมกลืน เพราะ ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่จะทำให้งานประสบความสำเร็จได้

๖) ปุริสัญญุตตา คือ ความเป็นผู้รู้จักชุมชน สังคม หมายความว่า ความเป็นผู้รู้จักสังคม ชุมชน ตั้งแต่สังคมที่มีขอบเขตกว้างขวาง คือสังคมโลก รู้สังคมประเทศชาติ ตลอดจนชุมชน สังคม รอบๆ หน่วยงาน ผู้นำหรือผู้บริหารต้องรู้ว่าในสถานการณ์ใด มีปัญหาหรือความต้องการอะไร และจะสามารถให้ความช่วยเหลือชุมชน หรือสังคมอย่างไร ตลอดจนการแก้ไขปัญหาให้ตรงจุด

๗) บุคคลโรปัญญา คือ ความเป็นผู้รู้จักบุคคล หมายความว่า ผู้นำหรือผู้บริหารต้องรู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้องในการร่วมงาน ไม่ใช่เป็นการรู้จักเฉพาะชื่อของเขา ต้องรู้จักอุปนิสัย ใจคอ พฤติกรรม ความรู้ ความสามารถ งานบรรลุประสพผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย นอกจากนั้นต้อง รู้จักประโยชน์ที่เขาเหล่านั้นพึงได้ การทำงานนั้นไม่ใช่ว่าจะใช้ให้เขาทำงานเพียงอย่างเดียว หากแต่ ต้องจักดูแลสวัสดิการอย่างเหมาะสม และต้องให้ทุกคนที่ทำงานได้ประโยชน์ ได้พัฒนาตนเอง ซึ่งผู้นำ หรือผู้บริหารควรรู้ว่าเขาควรได้ประโยชน์อะไร ที่จะนำไปสู่ความเจริญงอกงามแห่งการดำเนินชีวิตที่ แท้จริงของทุกคนด้วย

สัปปริสธรรมทั้ง ๗ ข้อนี้นี้ สรุปเป็นคำจำกัดได้ว่า รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้สังคม รู้ บุคคล เป็นกุศลธรรมที่ทำให้บุคคลเป็นคนดี โดยไม่ขึ้นอยู่กับชาติกำเนิด ฐานะ ความเป็นอยู่ หรือ ความมีการศึกษาสูง บุคคลใดเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักความพอดี รู้จักเวลา รู้จักชุมชนหรือ สังคม และรู้จักเลือกคบคน บุคคลนั้นก็สามารที่จะเป็นคนดี เป็นมนุษยสัมพันธ์แบบ หรือเรียกว่า เป็นคนเต็มคน คนดีที่แท้ ซึ่งถือว่าเป็นสมาชิกที่ดีมีคุณค่าอย่างแท้จริงของมนุษยชาติ^{๑๒}

๒. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม หลักสังคัตถุ ๔ กับหลักการบริหารสมัยใหม่

การบริหารงานย่อมต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ควบคู่กันไป ซึ่งคำว่า “ศาสตร์” แปลความ ว่า การบริหารย่อมต้องยึดกฎระเบียบแบบแผนตามกฎหมาย ในขณะที่คำว่า “ศิลป์” เป็นการใช้ ทักษะเทคนิคในด้านมนุษยสัมพันธ์ในการช่วยบริหารงาน ประคับประคองให้เกิดความยืดหยุ่นแต่ต้อง ไม่ผิดกฎระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ อันจะทำให้เกิดความเดือนร้อนภายหลังได้ ดังนั้นผู้บริหารทุกคน ต้องตระหนักในเรื่องดังกล่าวนี้ให้มากหลักธรรมกับการบริหารตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา ที่ นำมาประกอบในการใช้งานบริหารงานของผู้บริหารนั้นคือ “สังคัตถุ ๔” ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ผู้บริหาร สามารถนำไปประยุกต์ในลักษณะของการมีศิลปะในการทำงาน คือ

^{๑๒} อ่างแล้ว

ทาน คือ การให้ เป็นไปด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละตามความสามารถ ตามศักยภาพ นั่นคือผู้บริหารควรมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา หรือเพื่อนร่วมงาน ให้ความรักเมตตา สร้างแรงจูงใจ ชวัญ และกำลังใจให้กับบุคคลในองค์กร ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างในความเสียสละต่อส่วนรวม มุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักไม่นึกถึงประโยชน์ส่วนตน

ปิยวาจา คือ ผู้บริหารควรมีวาจาที่สุภาพ พุดในเชิงสร้างสรรค์เป็นประโยชน์ สร้างความสามัคคีให้เกิดความรักใคร่ เกื้อกูลกันในหมู่คณะ หรือองค์กร

อถถจริยา คือ ผู้บริหารควรอย่างยิ่งที่ต้องทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม เสียสละเพื่อส่วนรวม

สมานนัตตา คือ ทำตนให้เข้ากับผู้อื่นอย่างเสมอภาค กล่าวคือ ผู้บริหารควรปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ ผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมต่อทุกคนในเรื่องต่างๆ

๓. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม อิทธิบาท ๔ กับหลักการบริหารสมัยใหม่

หลักธรรม ในการทำงานร่วมกัน ธรรมะกับการทำงานเป็นทีม อิทธิบาท ๔ นั้นเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ให้สามารถประสบความสำเร็จได้ ตามแนวความเชื่อของทางพุทธศาสนา โดยหากมีการนำเอาอิทธิบาท ๔ ไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน ก็สามารถทำให้ชีวิตมีความสำเร็จสมกับที่ตั้งใจไว้ได้ ทั้งการเรียน การทำงาน หรือสิ่งที่มีมุ่งหวังในด้านต่างๆซึ่งมีความหมายว่า “รากฐานแห่งความสำเร็จ ๔ ประการ” ประกอบด้วย

๑. ฉันทะ คือ ความรักงาน-พอใจกับงานที่ทำอยู่ อันดับแรกต้องสำรวจตนเองว่า มีความชอบหรือศรัทธางานด้านใด แล้วมุ่งไปในเส้นทางนั้น อาจเริ่มต้นง่าย ๆ ด้วยการตั้งคำถามกับตัวเอง ฉันททำงานเพื่ออะไร ฉันทมีความสุขหรือไม่หากงานที่ทำอยู่ไม่ใช่งานที่รักเสียทีเดียว เพื่อเราจะได้มีเวลาค้นหาและปรับเปลี่ยนตัวเอง หรือปรับศรัทธาของตัวเองให้เข้ากับงานที่ทำอยู่ อย่างไรก็ตามงานแต่ละอย่างนั้นไม่มีทางที่ใครจะชื่นชอบไปทั้งหมดทุกกระบวนการ ดังนั้น ถ้าเราพอใจที่จะทำ และมีความสุขกับงาน ทั้งนี้ ลักษณะของฉันทะที่เกิดขึ้นมีได้เพียงใช้สำหรับการกระทำในการงานเพียงอย่างเดียว แต่สามารถนำไปใช้เป็นหลักการดำเนินชีวิตในด้านอื่นๆได้ด้วยเช่นกัน ได้แก่ ความยินดีและพอใจในฐานะทางครอบครัว ทรัพย์สินที่ตนมี ความสามารถของตน พอใจในคู่ครองของตน พอใจในตำแหน่ง และหน้าที่ของตนในสังคม พอใจในศาสนาหรือลัทธิที่ตนนับถือ ฯลฯ

ฉันทะ จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในจิตภายใต้หลักธรรม คือ โยนิโสมนสิการ คือ การรู้จักคิดวิเคราะห์ หรือคิดในทางที่ถูก และเหมาะสมเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ภายใต้สภาวะแห่งเหตุ และผล ดังนั้น เมื่อเกิดฉันทะ คือ ความพอใจหรือยินดีในสิ่งนั้นแล้ว ย่อมทำให้เป็นผู้ที่รู้จักใช้โยนิโสมนสิการ คือ การคิดวิเคราะห์หาแนวทางที่จะดำเนินต่อไป ซึ่งจะนำมาสู่การเกิดวิริยะ คือ ความเพียรในแนวทางนั้นต่อไป

๒. วิริยะ คือ

ความเพียรพยายาม ความอดสาหัส และมานะบากบั่น ที่จะทำงานหรือทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีที่สุด ไม่ท้อถอยเมื่อเกิดอุปสรรค และความยากลำบากต่างๆ ด้วยการมองปัญหาหรืออุปสรรคที่ขัดขวางต่อการทำสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ท้าทาย และต้องเอาชนะให้สำเร็จ ความวิริยะจึงเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้ ความเพียรนี้ มีความจำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน หากต้องการความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ก็ต้องจำเป็นต้องมีความพยายามเป็นสำคัญ สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นหลักการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ ได้แก่ ความเพียรในการเจริญธรรม การเจริญภาวนา หรือการรักษาศีล ความเพียรในการศึกษาเล่าเรียน ฯลฯ

๓. จิตตะ คือ ความเอาใจใส่รับผิดชอบงาน จิตใจที่จดจ่อกับงานล้วนเกิดผลดีต่องานที่ทำจิตตะ เป็นธรรมะที่แสดงถึงสติ ความรอบคอบและความรับผิดชอบต่อที่จะตามมา จิตใจ คือ ส่วนที่ทำหน้าที่รู้สำนึกรู้คิด ซึ่งความรู้ที่เกิดมาจากจิตนั้นเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน อดีตกาล หรือกำลังจะเกิดในอนาคต ล้วนเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในจิต หรือที่ผ่านมาแล้วทั้งสิ้น ๆ จิตตะ มีความสัมพันธ์กับสมาธิ คือ หมายถึง จิตเป็นเครื่องผลักดัน และควบคุมการเกิดของสมาธิ โดยสภาวะจิตที่มีความแน่วแน่ และจดจ่อต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ภาวะที่เกิดขึ้นกับจิตนี้จึงเรียกว่า สมาธิ ซึ่งเป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการจะกระทำสิ่งใดๆ ให้ประสบความสำเร็จ เพราะจิตที่เป็นสมาธิแน่วแน่อยู่กับสิ่งที่กำลังทำอยู่โดยไม่เกิดความฟุ้งซ่านย่อมทำให้งานประสบความสำเร็จได้ดีไม่ผิดพลาดและมี ประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่วางไว้

๔. วิมังสา คือ การสอบสวน ไตร่ตรอง และพิจารณาตรวจสอบในสิ่งที่กำลังทำนั้นๆ รวมถึงการรู้จักค้นคว้า ทดลอง คิดค้น และรู้จักคิดแก้ไขปรับปรุงงาน ให้ก้าวหน้าอยู่เสมอทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำสิ่งใดๆ ย่อมเกิดจากปัจจัยจากข้อนี้เป็นสิ่งสำคัญ เพราะการใช้วิมังสา คือ การคิด วิเคราะห์ อย่างมีเหตุ และผล ย่อมทำให้เข้าใจต่อกระบวนการ วิธีการ และแนวทางในการดำเนินงานที่ถูกต้องเหมาะสม

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าวิธีการผสมผสานระหว่างบริหารจัดการกับคำสอนทางพระพุทธศาสนา องค์การเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นโดยเฉพาะตัวบุคคล ผู้นำองค์กรประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องอยู่ในศีลธรรม เมื่อมีทั้งฉันทะและวิริยะแล้วจิตตะ จะเป็นเสมือนรั้วของเส้นทางที่ไม่ให้ไขว้เขว ออกนอกทาง การใช้วิมังสา คือ การคิด วิเคราะห์ อย่างมีเหตุ และผล ย่อมทำให้เข้าใจต่อกระบวนการ วิธีการ แนวทางในการดำเนินงานที่ถูกต้องเหมาะสม และพิจารณาตรวจสอบในสิ่งที่กำลังทำนั้นๆ รู้จักคิดแก้ไขปรับปรุงงาน ให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ ก็สามารถทำให้ชีวิตมีความสำเร็จสมกับที่ตั้งใจไว้ได้ ทั้งการเรียน การทำงาน หรือสิ่งที่มุ่งหวังในด้านต่างๆ ได้

บทสรุป

การบริหารงานหรือการจัดการองค์การมีความจำเป็นต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยมหรือบริโภคนิยม เป็นการบริหารจัดการที่มีการแข่งขัน มุ่งหวังกำไร มีการต่อสู้ด้วยชั้นเชิงทางธุรกิจเพื่อให้เหนือกว่าคู่แข่ง มีผู้แพ้ก็ต้องมีผู้ชนะ ในเชิงบริหารงานและการพัฒนาองค์การให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร จึงมีหลักการบริหารสมัยใหม่เข้ามาเป็นกลยุทธ์การบริหารจัดการ ในขณะที่พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา หลักคำสอนทั้งหลายในพระพุทธศาสนานั้นกล่าวถึงหลักความเป็นจริงตามกฎธรรมชาติ และอธิบายความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่า การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล รู้จักโลก รู้จักธรรมชาติ มุ่งเน้นให้รู้เท่าทันความจริงของโลกและชีวิตในปัจจุบัน โดยเฉพาะการบริหารงานตามแนวพุทธธรรมนั้นนับว่ามีส่วนสำคัญในการกระตุ้นคนในองค์กรอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีการพัฒนาที่ยั่งยืนและประสบความสำเร็จในองค์การ

การบริหารงานตามแนวพุทธธรรมเป็นการใช้หลักธรรมในการบริหารทั้งในด้านการบริหารตนเองของผู้บริหาร การบริหารบุคคลและการบริหารงานในองค์การ และมีความสอดคล้องกับหลักการครองตน ครองคน และครองงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ซึ่งประกอบไปด้วยหลักธรรม ๓ หลักธรรม คือ หลักสัจธรรม หลักสังคหัตถุธรรม และหลักอิทธิบาทธรรม หากผู้บริหาร หรือผู้นำองค์กร หน่วยงานต่างๆ นำหลักคำสอนในทางพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานแล้ว เชื่อได้ว่าผู้บริหารเหล่านั้น จะเป็นที่รักใคร่ของคนในองค์กร และสามารถนำพาองค์กรไปสู่จุดหมายปลายทางตามเจตนารมณ์ตามวัตถุประสงค์ เกิดความรักใคร่สามัคคีในองค์กร นอกจากนั้นการนำหลักธรรมคำสอนมาประยุกต์ใช้ยังเป็นการบำรุงพุทธศาสนาได้อย่างยั่งยืน เพราะทำให้เกิดการ ลด ละ เลิกการยึดมั่นถือมั่นในกิเลส หยุตชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้ผ่องใส ทั้งยังเป็นการรักษาศาสนาพุทธที่ดีที่สุดและยังถือเป็นการสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่คู่สังคมไทยสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย . พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- กนก แสนประเสริฐ. **หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.onab.go.th/articles/>, [19 กรกฎาคม 2560].
- แก้ว ชิตตะชบ. **พุทธธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ**. นิตยสารธรรมลีลา ฉบับที่ ๑๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๔
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. แหล่งที่มา :
<http://www.manager.co.th/Dhamma/ViewNews.aspx?NewsID=9540000125558>,
[17 กรกฎาคม 2560].
- จรัส จันทร์แสงศรี. **หลักการบริหารงานสมัยใหม่ กับหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์**. ไม่ทราบสถานที่พิมพ์. กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๙. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.gotoknow.org/posts/582135>, [19 กรกฎาคม 2560].
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระธรรมโกศาจารย์. **วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- ธิดาวุฒิ หมั่นมี. **หลักพุทธธรรมกับการบริหารในยุคโลกาภิวัตน์** . [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<https://www.gotoknow.org/posts/582135>, [19 กรกฎาคม 2560].
- วิรัช วิรัชฉนวนวรรณ . **การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพรเพซ, ๒๕๕๐.
- อนุมงคล ศิริเวทิน. **หลักศาสนากับการบริหารงานยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร : จงลักษณ์การพิมพ์, ๒๕๕๔.
- Luther Gulick and Lyndall Urwick. **Papers on the Science of Administration**. New York : Institute of Public Administration, 1937.
-